

Nr 33

Utlåtande i anledning av motioner om ökad statlig upphandling från mindre och medelstora företag.

I de likalydande motionerna I: 312 av herrar *Olle Eriksson* och *Johan Olsson* samt II: 433 av herr *Sjönell* hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall »anhålla om åtgärder i syfte att öka den statliga upphandlingen från mindre och medelstora företag» i enlighet med vad som anförts i motionerna.

Motionerna

Den statliga upphandlingen får, påpekar motionärerna, med den offentliga sektorns tillväxt en allt större inverkan på produktionsinriktningen inom olika sektorer av näringslivet. Uppköpen sker dock, framhåller de, av allt att döma i mycket stor utsträckning från storföretag, vilket inte kan anses tillfredsställande vare sig för köparen eller från samhällsekonomisk synpunkt. Med hänsyn till de mindre och medelstora företagens viktiga roll även framdeles är det enligt motionärerna angeläget att de kan få del av leveranserna till staten i samma utsträckning som större företag. En sådan utveckling skulle kunna främjas bl. a. genom att den statliga upphandlingsorganisationen bättre anpassades till förhållandena på leverantörssidan. Detta kunde ske genom att kontakterna på olika sätt byggdes ut mellan å ena sidan de upphandlande myndigheterna, å andra sidan företag och försäljningsorganisationer som saluför produkter från mindre företag samt genom en förbättrad information om de mindre och medelstora företagens möjligheter.

Gällande bestämmelser

Bestämmelser om upphandling för statens behov återfinnes i första hand i 1952 års upphandlingskungörelse (SFS 1952: 496; ändrad 1959: 455, 1960: 493, 1967: 693, 1968: 642). Upphandlingskungörelsens bestämmelser kompletteras genom regler i vissa andra författningar. Den grundprincip som skall vara vägledande för myndigheterna är att full affärsmässighet skall iakttas vid upphandlingen. Detta har i 15 § upphandlingskungörelsen formulerats så att det anbud skall antagas, »vilket med beaktande av samtliga

omständigheter är att anse såsom för staten förmånligast». Begreppet »samtliga omständigheter» har i en cirkulärskrivelse 1960 från statssekreteraren i finansdepartementet tolkats så att hänsyn behöver tas endast till affärsmässigt betingade förhållanden. Undantag från principen om affärsmässighet som kan vara motiverade bl. a. med hänsyn till sysselsättningen bör enligt cirkulärskrivelsen göras endast på initiativ eller efter medgivande av Kungl. Maj:t. Upphandlingskungörelsen lämnar detaljerade föreskrifter om formerna för infordrande av anbud, förfarandet vid antagande av anbud, tillverknings- och leveranskontroll, ställande av säkerheter m. m.

Upphandlingskommittén

Chefen för finansdepartementet tillkallade i slutet av 1968 ett antal sakkunniga (ordförande: generaldirektör Lars Lindmark) för att utreda frågor rörande statlig upphandling m. m., varvid huvudsyftet angavs vara att finna former för att ytterligare effektivisera den offentliga upphandlingen. Utredningen skall bl. a. kartlägga och bedöma nuvarande praxis i fråga om infordrande av anbud och slutande av avtal. Den är vidare oförhindrad att lägga fram förslag beträffande den kommunala upphandlingen. I direktiven betonas att regeln om affärsmässighet vid upphandlingen även i fortsättningen skall vara den grundläggande principen. Denna princip anges dock under vissa omständigheter kunna behöva modifieras. Härvid avses dels utläggning av beställningar i sysselsättningsfrämjande syfte, dels upphandling som ett led i strävandena att främja den inhemska industrins utveckling på tekniskt avancerade områden. Det uppdras åt utredningen att överväga lämpliga metoder att bestrida merkostnader för sådana beställningar samt formerna för samråd mellan de upphandlande myndigheterna och arbetsmarknadsstyrelsen eller styrelsen för teknisk utveckling. Åtgärdernas förenlighet med Sveriges internationella förpliktelser skall särskilt beaktas.

Under sitt hittillsvarande arbete har utredningen haft hearings med bl. a. företrädare för Svensk industriförening och för Sveriges hantverks- och industriorganisation. Utredningens betänkande beräknas kunna avlämnas år 1971.

Utskottet

Den statliga upphandlingen är i betydande utsträckning av sådan karaktär att endast större företag kan komma i fråga som leverantörer. I många fall avser upphandlingen emellertid produktområden inom vilka även mindre och medelstora företag kan erbjuda konkurrenskraftiga alternativ. Med hänsyn till den betydelsefulla roll som dessa företag spelar i svensk ekonomi är det enligt utskottets mening angeläget att de i sådana fall också kan

uppmärksammas vid den statliga upphandlingen inom ramen för de föreskrifter som reglerar denna, liksom också vid kommunal upphandling.

I första hand får givetvis de mindre och medelstora företagen förutsättas själva och med hjälp av sina organisationer söka genom samverkan av olika slag skaffa sig ett gynnsamt utgångsläge för att konkurrera om beställningar. Åtgärder även på den upphandlande sidan bör emellertid kunna övervägas. Härvidlag framför motionärerna vissa uppslag som syftar till att ge de mindre och medelstora företagen ökade möjligheter att göra sig gällande. Det kan i detta sammanhang erinras om att upphandlingskommittén f. n. utreder formerna för den offentliga upphandlingen. Kommittén, vars förslag beräknas föreligga år 1971, har haft överläggningar med bl. a. företrädare för de mindre och medelstora företagens organisationer. Det bör vidare noteras, att delegationen för de mindre och medelstora företagen, för vars uppdrag utskottet redogjort i sitt utlåtande nr 30, har fått som uppgifter bl. a. att samordna utredningsverksamhet, lämna synpunkter och avge förslag i frågor som berör dessa kategorier av företag. Det finns därför anledning att räkna med att de av motionärerna berörda problemen blir föremål för överväganden. Något initiativ från riksdagens sida synes inte erforderligt.

Utskottet hemställer därför

att riksdagen avslår motionerna I: 312 och II: 433.

Stockholm den 23 april 1970

På bankoutskottets vägnar

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ståhle (s), Åke Larsson (s), Åkerlund (m), Lundin (s), Mattsson (cp), Stadling (s) och Annerås (fp);

från andra kammaren: herrar Regnéll (m), Franzén i Motala (s), Börjesson i Glömminge (cp), Larsson i Umeå (fp), Haglund (s), Fridolfsson i Rödeby (s) och Stridsman (cp).